

Komentář Odborného panelu (WOS)

FODR: 5.1 Psychology and Cognitive Sciences

Komentář vypracoval: doc. PhDr. Martina Hřebíčková, DSc.

Datum zpracování: 11. července – 7. září 2023

Shrnutí:

V ČR jsou pouze dva společenskovědní FORDy (5.8 Media and Communication a 5.7 Social economic geography), kde působí méně výzkumníků a výzkumnic než ve FORDu 5.1 Psychology and Cognitive Sciences. Ačkoliv je obor ve srovnání s většinou společenskovědních FORDů personálně poddimenzovaný, přesto polovina výzkumníků a výzkumnic, uplatňuje své výsledky ve WoS (49 %). Větší podíl autorů a autorek ve WoS (55 %) má pouze ford 5.2. Economics and business, kde ale působí třikrát více vědců a vědkyň. Z porovnání s produkcí zemí EU15 vyplývá, že stejně jako ostatní společenské vědy, zaostává obor v publikování v D1 a Q1, ale nikterak výrazně nepřevyšuje EU15 v publikování v Q4, jako v jiných společenskovědních disciplínách. Mezi významnými pracovišti jsou dvě střední/menší cílená pracoviště (NÚDZ a PSÚ AV ČR) a dvě univerzity (MU a UK). S ohledem na velikost pracovišť, úžeji zaměřené menší instituce dobře plní roli koncentrovaných expertních pracovišť produkujících vysoce kvalitní výsledky (D1 a Q1).

Úvod:

V rámci Metodiky 17+ se v roce 2023 provádí hodnocení v Modulu 1 (vybrané výsledky) a Modulu 2 (bibliometrie). V tomto oborovém komentáři Modulu 2 jsou zpracovány v části A odpovědi na 8 otázek vztahujících se k popisu situace v oboru za pětileté období (2017-2021). V části B pak jsou zpracovány odpovědi na tři otázky, které se vztahují k výzkumným organizacím působícím v oboru. Podklady (12 grafů) a pět příloh, ze kterých tento oborový komentář vychází, jsou obsaženy v Bibliometrické zprávě (5.1 Psychology and Cognitive Sciences 2017-2021¹). Údaje v grafech 1–7 byly zpracovány na základě dat z WoS, grafy 10–13 týkající se výzkumných organizací byly zpracovány na základě dat z RIV.

¹ Podklady a zdrojová data lze najít na <https://m17.rvvi.cz/>. „Modul 2 – bibliometrie“. „Bibliometrické zprávy“. „Oborové zprávy“. „Hlavní výstupy, databáze Web of Science, oborová klasifikace FORD 5.1 Psychology and cognitive sciences“. Zde lze najít zazipovaný soubor se všemi přílohami.

I. Část – Popis situace v oboru

1) Publikační specifika oboru

- i. Jak podstatné jsou publikační výstupy v tomto oboru? Do jaké míry o situaci základního výzkumu v daném oboru v ČR (ne)vypovídá předložená bibliometrická zpráva na základě publikací WoS? Na základě vlastní zkušenosti případně uveďte, zda se význam či přístup k publikování ve WoS časopisech v ČR liší od praxe v oboru v zemích EU15? V případě výraznějších rozdílů je popište a uveďte pravděpodobné příčiny.*

Psychologie je vědeckou disciplínou realizující v ČR základní i aplikovaný výzkum. Jedná se ale také o pomáhající profesi a většina absolventů a absolventek tohoto oboru působí v praxi. Psychologický výzkum v ČR probíhá na univerzitách, kde se připravují odborníci a odbornice pro výkon profese a dále na pracovištích zaměřených na výzkum. Na všech pracovištích, kde se realizuje psychologický výzkum, se výsledky uplatňují především v publikacích indexovaných ve WoS. Psychologie má v rámci WoS 793 časopisů, ve kterých mohou výzkumníci a výzkumnice své výsledky uplatňovat. Podle mých zkušeností a diskusí s kolegy a kolegyněmi v zahraničí je publikování v časopisech indexovaných na WoS dlouhodobě samozřejmostí a součástí vnitřní motivace výzkumníků a výzkumnic. O tom, jak je nastaveno hodnocení v zahraničních institucích, nebo na národních úrovních nemám podrobnější informace. Obecně mám ale dojem, podložený diskusemi s kolegy a kolegyněmi ze zahraničí nebo našimi výzkumníky a výzkumnicemi, kteří dlouhodobě v zahraničí působí, že v zemích EU15 a Švýcarsku je lepší institucionální financování a vědci a vědkyně mají větší důvěru od institucí i poskytovatelů podpory na výzkum. V ČR v posledních letech vnímám v psychologickém výzkumu extrémní tlak na publikování v časopisech ve WoS. Projevuje se to na všech úrovních. Univerzity mají nastaveny požadavky pro doktorské studenty a studentky tak, aby již v průběhu studia publikovali v časopisech ve WoS. Zpřísňují se také požadavky na habilitační a jmenovací řízení, vyžaduje se určitý počet recenzovaných publikací a publikací indexovaných ve WoS. Tlak institucí na kvalitu publikací vede k tomu, že se ve WoS v psychologii publikuje více než v minulosti. Navíc se také mění motivace a pro většinu výzkumníků a výzkumnic v ČR je přirozené, že směřují svoje výsledky do mezinárodních časopisů, stejně, jako tomu je v zahraničí. Ohledně zvyšování publikační produkce v D1 a Q1 však narážíme na limity dané tím, že věda a výzkum jsou v ČR dlouhodobě podfinancované. Konkurovat zahraničním vědcům a vědkyním, kteří mají větší podporu, je extrémně náročné, protože kvalitní věda vyžaduje nejen dostatečné financování, ale také personální pokrytí (o malém zastoupení vědců a vědkyň v psychologickém výzkumu viz bod 3 této oborové zprávy). Systém vyvíjí tlak, vyžaduje stále kvalitnější výstupy, ale nedochází úměrně tomu k zlepšování financování a navyšování personálních kapacit tak, abychom mohli být v mezinárodním kontextu konkurenceschopní.

- ii. Jak významnou roli v oboru hrají sborníkové publikace (WoS Proceedings)? Na základě vlastní zkušenosti případně uveďte, zda se praxe publikování ve sbornících v daném oboru v ČR liší od zemí EU15. V případě výraznějších rozdílů je popište a uveďte pravděpodobné příčiny.**

Za sledované období bylo v databázi WoS registrováno 291 statí ve sbornících, což je 23 % celkového počtu článků oboru ve WoS. Pro srovnání jsou k dispozici údaje o objemu produkce ve WoS za období 2015–2020 v šesti evropských zemích <https://m17.rvvi.cz/sa/app-1/>. Výraznější zastoupení sborníkových statí má kromě ČR s 29 % také Slovensko (37 %). Zatímco v ostatních zemích se ve sbornících publikuje výrazně méně (Portugalsko 18 %, Řecko 6,4 %, Švédsko 4 %, Rakousko 2,4 %, Maďarsko 1,4 %). Lze spekulovat o tom, že někteří výzkumníci a výzkumnice v ČR směřují část svých publikací do sborníků indexovaných ve WoS z toho důvodu, že se jedná o publikační výstup uznávaný Metodikou 17+ jako výsledek D.

2) Oborový překryv

- i. Dochází v daném oboru FORD k významným překryvům s jinými obory FORD, zejména u článků v pásmech D1 (případně Q1)? Jaké jsou příčiny a do kterých oborů tyto výsledky spíše patří? [nutno projít seznam článků Priloha_3_vysledky_X.X_FORD.xlsx]**

Psychologie zahrnuje dílčí disciplíny s vysokým potenciálem k interdisciplinaritě, a to jak v základním výzkumu, ale ještě více v aplikovaných oblastech. Za dvě nejčastější oblasti překryvů lze považovat na jedné straně medicínu a vědy o zdraví, na druhé pak vzdělávání/školení/pedagogiku. Existuje ale mnoho dalších oblastí, namátkou jmenujme zoologii (v důsledku silné tradice biologicky orientovaného studia chování v psychologii) nebo vědy o jazyce, včetně logopedie. Psychologie je pro kolegy a kolegyně z jiných oborů atraktivní, což zvyšuje pravděpodobnost pro navazování transdisciplinární spolupráce. Do hry vstupuje možná i to, že oproti jiným společenskovědním a humanitním oborům máme ve WoS velké množství časopisů. Na tomto místě je potřeba poznamenat, že určování, do kterého oboru publikace "spíše patří" není ve většině případů smysluplné, protože psychologie je nedílnou součástí expertízy, která se na jejím vzniku podílí. Vysoká míra překrytí je především dokladem toho, že psychologie má důležitou roli ve vědách o člověku a o životě. Překrývání zároveň demonstruje omezení použitého hodnocení. Mnoho pracovníků a pracovník působících na psychologických pracovištích publikuje v časopisech, které nejsou klasifikovány v oborech psychologie. Některé časopisy klasifikované jako „Vision science“, „Rehabilitation“, „Linguistics“, „Education“ apod. obsahují zcela plnohodnotné výstupy psychologického výzkumu, ale v předložených datech se neobjevují.

V pásmu D1 je mezi 42 studiemi 18, které jsou pouze ve FORD 5.1 (40 %), 21 je zařazeno navíc do FORD 1.7 Other natural sciences; 3.1 Basic medical research, 3.2 Clinical medicine (49 %), 5 studií (12 %) má navíc FORD 5.2 Economics and business, 5.3 Education, 5.4 Sociology, 5.6 Political science. Mezi studiemi v Q1 je jich 50 zařazeno výhradně k FORD 5.1 (43 %), 51 studií (44 %) má další FORDy 3.2 Clinical medicine, 3.1 Basic medical research, 3.3 Health sciences; 14 studií (12 %) pak má uvedeny FORDy 1.1 Mathematics, 5.3 Education, 5.5 Law, 5.4 Sociology, 5.7 Social and economic geography, 5.8 Media and communication, 6.4 Arts, 6.2 Languages and literature. Mezi Q2 se kromě výše uvedených FORDů vyskytuje 41 studií (12 % ze všech v Q2) přiřazených také k FORDu 1.6 Biological sciences.

ii. Existují v rámci FORD oboru WoS kategorie (obory), které mají výrazný podíl na dané FORD kategorii co do produkce publikací v D1/Q1 [Graf 7]? Komentujte a případně vysvětlete.

Na tuto otázku je obtížné odpovědět bez objasnění detailů metodologie konstrukce grafů. Velká část časopisů má ve WoS více kategorizací a bylo by vhodné upřesnit, která z nich se do grafu promítne. Např. v oboru Psychology Experimental jsou v Q1 vysoce respektované na experimentech založené psychologické časopisy, zatímco v nižších kvartilech se nacházejí spíše specializované časopisy, kde experimentální psychologie je jen jeden aspekt jejich obsahu. Autoři a autorky publikující věcně specializovanější materiál mají ale na výběr z mnoha specializovaných časopisů, které se v kategorii Psychology Experimental neobjevují. Mnohé z těchto dalších klasifikací nespádají ani do FORDu Psychology and Cognitive Sciences. Do grafu se tak dostanou především články směřované do velkých čistě experimentálních časopisů. Lze říci, že se jedná o artefakt obsahové nekoherence kategorií WoS: Psychology Experimental je definována především metodologií, jiné kategorie (např. Developmental hlavně populacemi), jiné zas oblastí praxe (Clinical). V každém případě jsou výsledky v grafu 7 ovlivněny především strukturou a konstrukcí databází a mají málo společného s povahou vědy v ČR. Obecně tato informace o ničem nevypovídá, protože klasifikace ve WoS je velmi nevyrovnaná a není založena na kontrolovatelných a replikovatelných kritériích. Analýzy údajů z WoS směřují také kategorie z SCI a SSCI, což dále přispívá k rozpornosti výsledků. Četnosti uvedené v grafu 7 nevypovídají o kvalitě nebo zaměření výzkumů prováděných v ČR.

Nejvíce publikací v D1 patří do WoS categories Psychology experimental (12), Psychology (9), Psychology Social (9). V Q1 jsou to studie z WoS categories Psychology Multidisciplinary (42), Psychology Experimental (37), Behavioral Sciences (35), Psychology (26), Psychology Social (23), Psychology Developmental (21). Lze tedy shrnout, že podle dat z grafu 7 se na produkci nejvyšší kvality publikací podílí nejvíce WoS kategorie Psychology Experimental.

3. Velikost oboru na základě počtu autorů a autorek výsledků

i. Komentujte personální velikost oboru (počet autorů a autorek působících v oboru v ČR) s dalšími obory oborové skupiny [Graf 10 dle RIV].

V komentáři ke grafu 10 se uvádí, "Každému autorovi a autorce je přiřazen hlavní obor na základě údajů v RIV", tj. podle toho, ke kterému fordů sám/sama svůj výstup přiřadí².

V rámci oborové skupiny sociálních věd jsou jen dva FORDy kromě 5.9 Other social sciences (699) a to 5.7. Social economic geography (657) a 5.8. Media and communication (387), kde publikuje méně výzkumníků a výzkumnic než v oboru 5.1. Psychology and cognitive sciences (909). V závorce jsou uvedeny odhady počtu vědců a vědkyň působících v ČR v sociálních vědách podle údajů z RIV. V rámci FORDu 5.1 působí skoro třikrát méně vědců a vědkyň než ve fordů 5.2 Economics and business (3089), jeden a půl krát méně než ve fordů 5.3 Education (2601). Stejně jako ekonomie a pedagogika má i psychologie výrazné praktické přesahy a vysokou míru společenské relevance. Rozvoj teoretického poznání v psychologii je nezbytným předpokladem pro transfer znalostí do všech oblastí, kde psychologové

² Na základě všech výsledků v RIV se pro každého autora/autorku určí převažující obor na národní úrovni. Doplnkový ukazatel o podílu autorů a autorek publikujících ve WoS eviduje jedince, kteří za sledované období mají alespoň jednu publikaci evidovanou v této databázi.

a psychologů působí. Z porovnání s dalšími sociálně vědními disciplínami vyplývá, že by si psychologie zasloužila výrazně posílit personální kapacity. Ačkoliv jsme ve srovnání s jinými sociálně vědními disciplínami personálně poddimenzovaní, přesto polovina výzkumníků a výzkumnic, kteří publikují v našem FORDu, uplatňují své výsledky ve WoS (49 %). Psychologové a psychologky často publikují i v jiných FORDEch a údaje v grafu 10 ignorují další jejich publikace ve WoS.

Vyšší podíly publikování ve WoS dosahují pouze ekonomové (55 % vědců a vědkyň publikuje ve WoS). Podle údajů z aplikace IDEA dostupných na uvedeném linku působí v oboru 468 výzkumníků a výzkumnic publikujících ve WoS ve fordru 5.1, což je o polovinu méně než podle odhadů z RIV https://ideaapps.cerge-ei.cz/EU_citations/. Rakousko má podle odhadů IDEA 1200 výzkumníků a výzkumnic působících v našem FORDu. Pro srovnání nejvíce výzkumníků ve FORDu 5.1 je v zemích EU15 v Holandsku (3069), Lucembursku (2331) a Finsku (2295). Státy, kde působí v našem FORDu nejméně vědců a vědkyň, jsou Francie (836), Itálie (802) a Řecko (601). Stejně jako z národního, tak i z mezinárodního srovnání vyplývá nízký počet psychologů a psychologek působících ve výzkumu v ČR. Podle odhadů stanovených z databáze IDEA je vědců a vědkyň v oboru psychologie dokonce méně než v Řecku. Důvodem může být také to, že v aplikaci IDEA jsou odhady ve všech zemích založeny na počtech autorů a autorek alespoň s jednou WoS publikací za dva roky.

4. Profil publikačního výkonu oboru (WoS)

- i. Popište profil publikačního výkonu oboru v ČR ve srovnání s průměrem zemí EU15 a světem [Graf 3]. Uveďte možná vysvětlení podstatných rozdílů (např. zda v oboru v Česku a na Slovensku vychází větší počet WoS časopisů, kde čeští autoři a autorky intenzivně publikují) [viz seznam časopisů v oboru Priloha_2_casopisy_X.X_FORD.xlsx].*

Psychologie a kognitivní vědy mají ve srovnání s EU15 a světem nižší publikační výkon v D1 (4 %) a Q1 (16 %). V EU 15 do D1 směřuje 10 % produkce, ve světě pak 9 %. V Q1 EU15 publikuje 28 % produkce z WoS a svět 27 %. Příčinou rozdílu může být skutečnost, že v ČR máme lokální časopis indexovaný ve WoS. Bylo by proto zajímavé porovnat naše údaje s jinou menší zemí, která má také lokální časopis na WoS, protože ve velkých datech se vliv lokálních časopisů neprojeví. Rozdíly v publikační výkonnosti jsou dány především malým počtem výzkumníků a výzkumnic, omezenými finančními prostředky a uplatňováním části výsledků v méně vlivných časopisech. Pokud se jedná o publikace v D1, tak je potřeba zmínit, že se jedná o špičkový výzkum mimořádné kvality, ve velké mezinárodní konkurenci. Proto je pozitivní, že i takové publikace v ČR při malé personální kapacitě a podfinancování vznikají nebo se na jejich vzniku čeští vědci a vědkyně podílejí. Publikační výstupy směřující v ČR do Q2 (35 %) a Q3 (20 %) se blíží světu (37 %, (22 %) a EU15 (39 %, 19 %). Od EU15 a světa se i nadále lišíme nadprodukcí výstupů v Q4 (29 %) (pro srovnání EU 15 13 % a svět 14 %). Důvodem vyšší produkce studií v Q4 je, že na WoS jsou indexovány dva časopisy vydávané v ČR a na Slovensku (Československá psychologie, Studia Psychologica), kde bylo publikováno 170 studií (61 % všech z Q4).

ii. Popište vývoj v posledních letech a komentujte možné příčiny případných trendů ve změnách profilu [Graf 1c].

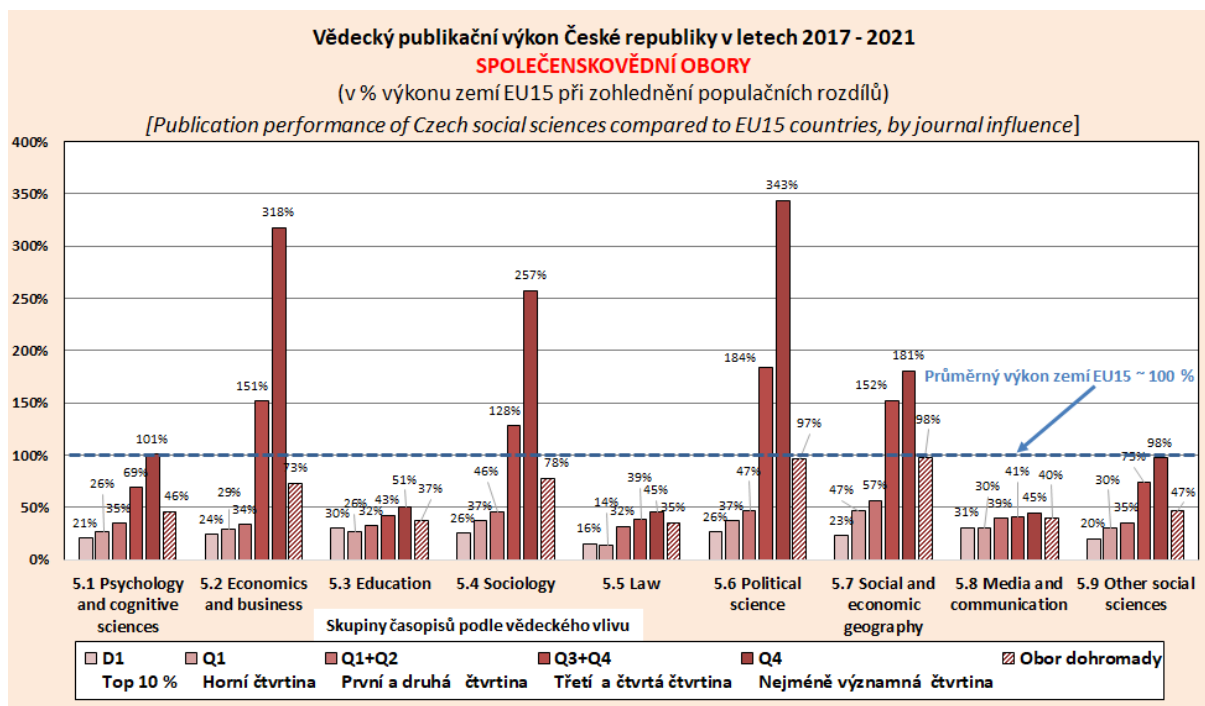
Jedná se o krátké časové období a poměrně malé meziroční rozdíly, proto se jedná spíše o náhodnou variaci a k interpretaci je potřeba takto přistupovat. Z údajů v grafu 1c vyplývá, že v letech 2017–2021 nedošlo k nějakým výraznějším výkyvům nebo pozorovatelným trendům v publikování v D1 a Q1. V Q2 pak v průběhu let dochází k výkyvům relativního počtu publikací, který kolísá od 29 % v roce 2020 po 41 % v roce 2017. Zatímco v Q3 ve třech letech 2017, 2019 a 2020 byly relativní počty publikací pod 20 % v roce 2018 narostly na 27 % a v roce 2021 na 22 %. Relativní počty publikací se neliší ani v Q4 s výjimkou roku 2020, kdy došlo oproti předchozímu roku o nárůst o 12 procent. V roce 2021 se však relativní počet publikací v Q4 vrátil na úroveň roku 2019, kdy tvořil 28 % publikační produkce ve WoS.

5. Publikační výkon oboru (WoS)

i. Srovnajte velikost publikačního výkonu oboru (počet článků WoS) ČR vůči průměru zemí EU15 (při zohlednění populačních velikostí). Popište možné příčiny výraznějších rozdílů [Graf 4]. Pozornost věnujte zejména pásmům D1 a Q1.

Graf 4 je založen na stejných údajích o počtech publikací, které jsou obsaženy také v grafu 3 (srovnání oboru psychologie a kognitivní vědy v ČR s EU15). V grafu 4 jsou však vzájemně porovnány absolutní počty výsledků při zohlednění poměru počtu obyvatel ČR a EU15 (2,59 %) a poměru FTE v oblasti vědy a výzkumu (2,29 %). Oba poměry jsou velmi hrubým benchmarkem, který určuje přibližnou hladinu, ve které bychom mohli očekávat i čísla v ostatních sloupcích, pokud bychom v ČR publikovali obdobně jako v zemích EU15. Jako vhodnější benchmark v oboru psychologie se mi jeví poměr počtu obyvatel, protože poměr FTE bude vzhledem k tomu, jaký je malý počet vědců a vědkyň v oboru v ČR ještě více zkreslen. V zemích EU15 se v průměru publikuje ve WoS více než dvojnásobně ve srovnání s ČR v oboru 5.1 Psychologie a kognitivní vědy při zohlednění počtu obyvatel. Stejná situace je i v publikování v Q2 a Q3. Ještě výrazněji zaostáváme v produkci studií v D1 (0,54 %) a Q1 (0,68 %) vs. benchmark EU15 (na počet obyvatel 2,59 %). Ačkoliv je naše celková produkce v D1 – Q3 nižší než v zemích EU15; naše produkce v časopisech Q4 převyšuje země EU15 jen nepatrně. Příčiny rozdílů v publikační produkci českých psychologů a psycholožek ve srovnání s kolegyněmi a kolegy z EU15 můžeme hledat ve financování vědy u nás v zemích EU15. Čeští vědci a vědkyně mají nejen nižší mzdy, ale také méně prostředků na výzkum, přístrojové vybavení atd.

V grafu 1 je přehledněji znázorněno porovnání publikačního výkonu s EU15 při zohlednění populačních rozdílů v psychologii a kognitivních vědách a také dalších společenských vědách. Graf zobrazuje, o kolik procent se ve společenských vědách publikuje méně nebo více než průměr zemí EU15. Z porovnání vyplývá, že stejně jako ostatní společenské vědy zaostáváme v publikování v D1 a Q1, ale nikterak výrazně nepřevyšujeme EU15 v publikování v Q4 jak je tomu u jiných společenskovědních disciplín.

- ii. **Popište vývoj publikačního výkonu oboru v posledních letech a možné příčiny trendů [Graf 1b]. Pozornost věnujte zejména pásmům D1 a Q1. Do jaké míry mohlo změny v čase ovlivnit zařazování či vyřazování časopisů z databáze WoS [viz seznam časopisů v oboru Příloha_2_casopisy_X.X_FORD.xlsx]?**

V roce 2021 došlo k výraznému nárůstu počtu publikací oproti předchozím letům. Počet publikací v D1 a Q1 v posledních dvou letech mírně narůstá, nejvýraznější byl tento nárůst v Q2 a Q3. Nejvíce výsledků je v decilu a všech kvartilech v roce 2021, což souvisí s faktem, že došlo k celkovému nárůstu publikací. Zatímco v letech 2017-2020 se počet publikací pohyboval v rozmezí od 171 do 181, v roce 2021 vzrostl počet publikací oproti předchozímu roku o 125 publikací. V posledním roce tedy došlo k nárůstu kvantity publikací na WoS. Pravděpodobnou příčinou nárůstu celkového počtu publikací je, že v roce 2021 došlo k přesunu velkého počtu časopisů ve WoS z the Emerging Sources Citation Index (ESCI) a do Web of Science Core Collection a objem studií na WoS se zvýšil o 70 %. Navýšení počtu časopisů ve WoS se projevilo i v počtu publikací v oboru psychologie. Zatímco v letech 2017–2020 bylo publikováno na WoS 172, 175, 173 a 180 studií. V roce 2021 to bylo 252 studií. (<https://www.researchinformation.info/news/journal-citation-reports-2021-published-clarivate>).

6. Korespondující, první, druhý a další autoři autor v oboru

- i. **Má v oboru význam pořadí autorů a institut korespondujícího (reprint) autora? Pokud ano, pokračujte dalšími body i. a ii.**

V psychologii nemáme zvyklosti ohledně řazení autorů/autorek ustálené. Korespondující autor/autorka obvykle připraví draft studie a také komunikuje s redakcí. Obvykle to bývá také první autor/autorka, ale není to podmínkou. Na základě počtu či podílech korespondujících autorů/autorek nelze nic zásadnějšího vyvozovat i s ohledem na to, že bibliometrická zpráva

nenabízí srovnatelné údaje se zeměmi EU15. V některých oborech je významný přínos posledního autora/autorky jako seniorního a vedoucího. V psychologii není tento přístup používán většinou, ale v některých týmech a labech se začíná postupně uplatňovat.

ii. Je v oboru adekvátní zastoupení výsledků s významnějším autorstvím z českých VO (první autor, korespondenční autor), zejména v pásmech D1 a Q1? [Graf 2b a seznam článků Priloha_3_vysledky_X.X_FORD.xlsx]

Celkově je mezi 968 výstupy 679 s českým korespondenčním autorem/autorkou, což je 70 % z celkové produkce. Mezi 43 výstupy v D1 je 15 korespondující autorů a autorek z ČR (35 %). U studií z Q1 je mezi 115 studiemi 51 (44 %) s korespondenčním autorem nebo autorkou z ČR. Obecně grafy působí tak, že čeští autoři a autorky jsou prvními nebo korespondujícími autory poměrně často a mají mírně nadstandardní zastoupení v těchto důležitých rolích. Na tomto místě je potřeba zmínit, že zde nastává v průběhu let změna, protože v minulosti byly mezi D1 a Q1 většinou studie v mezinárodních kolaboracích, kde byli čeští autoři a autorky členy týmů.

iii. Můžete výsledky s významnými autory z českých VO blíže charakterizovat? [viz seznam článků Priloha_3_vysledky_X.X_FORD.xlsx]

Seznam v Příloze 3 obsahuje neúplný obraz produkce českých institucí, které se zabývají psychologií. Jak bylo zmíněno výše, psychologové a psychologové publikují i v jiných FORDech a jejich produkce zde není zahrnuta. Není proto možné činit nějaké zásadní generalizace. V každém případě se čeští autoři a autorky objevují jako první i u publikací v nejcitovanějších časopisech. Mezi 15 studiemi z D1, kde je korespondenčním autorem nebo autorkou výzkumník z domácí instituce nebo institucí je pět těchto studií z Masarykovy univerzity (z toho v jednom případě má autor zdvojenou afiliaci s FN Brno). V jednom případě zahraniční vědec sice uvádí afiliaci k MU, ale podle veřejně dostupných informací na MU nebyl v zaměstnaneckém poměru. Třikrát jsou autoři a autorky publikací v D1 z Psychologického ústavu AV ČR, v. v. i. (jednou zdvojená afiliace s UK). Dvě publikace jsou afilovány k UK, ale v jednom případě se jedná o chybně udanou afiliaci, protože žádný z autorského týmu ve studii afiliaci k UK neuvádí a ve druhém případě se jedná o publikaci z jiné vědní disciplíny (zoologie). Po jedné publikaci přispívají Vysoká škola ekonomická v Praze, Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i. a Národní ústav duševního zdraví (zdvojená afiliace s UK). Mezi studiemi v D1 s autorem z ČR jsou i další dvě, které jsou z jiných vědních disciplín. Jedná se o studie afilované Biologickému centru AV ČR, v. v. i. a Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., které byly publikovány v časopisech spadajících do FORDu 5.1, ale věnované biologickému a literárně vědnímu výzkumu. Mezi prvními autory statí v D1 a Q1 nacházíme pětkrát Štěpána Bahníka z VŠE, třikrát Sylvii Graf z PSÚ AV ČR, dvakrát Jana Urbana z VŠE, dvakrát Lukáše Kratochvíla z UK (jiný vědní obor) a dvakrát Blanku Klímovou u UHK (obě publikace ve Frontiers in Human Neuroscience). Jak už bylo výše zmíněno, nejsou zde uvedeni autoři a autorky z pracovišť, kde se provádí psychologický výzkum, kteří ale publikují v D1 a Q1 v jiných FORDech.

7. Velké autorské kolaborace

i. Jaké je v oboru zastoupení výsledků vytvořených ve velkých autorských kolaboracích [Grafy 2a,b]? Věnujte přednostně pozornost pásmům D1 a Q1.

Ve velkých autorských kolaboracích (30+ autorů/autorek) vzniklo pouze 30 studií (3 % z celkové produkce). Nejvíce studií v početných autorských týmech bylo publikováno v Q1 (17); 10 studií bylo publikováno v Q2 a 9 v D1. Podle očekávání se v D1 jedná o 21 % produkce ve velkých autorských kolektivech. Velké multinárodní studie mají vyšší pravděpodobnost uplatnění v nejkvalitnějších časopisech. Ve třech případech týmů s 30+ autory v D1 jsou autoři afilováni k VŠE a současně k UK, třikrát k UK, dvakrát PSÚ AV ČR. Velké autorské kolaborace začínají mít v psychologii a souvisejících oborech svůj podstatný dopad jako jeden ze způsobů posílení replikovatelnosti výzkumu. V tomto ohledu je potěšitelné, že se na těchto aktivitách autoři a autorky z ČR podílejí. Mimo jiné to přináší do našeho prostředí důležité know-how. Zároveň nejsou velké kolaborace nikterak převládajícím typem mezinárodního publikování. Hlavní iniciativa u většiny mezinárodních publikací patří užšímu kruhu autorů, kde se naši autoři uplatňují standardním způsobem (jak naznačují výsledky komentované výše).

ii. Jaký je podle vašeho názoru autorský přínos domácích institucí k takovým výsledkům v kategoriích D1 a Q1? Komentujte a případně vysvětlete. [viz seznam článků Priloha_3_vysledky_X.X_FORD.xlsx]

Velké spolupráce zvyšují viditelnost našich výzkumníků/výzkumnic a jejich institucí. K účasti je obvykle nutné rozumět komplexnějším aspektům metodologie, je to tedy dobrý prostředek k rozvoji oboru.

U žádné 30+ autorských studií není první nebo korespondenční autor/autorka z ČR. Autorský přínos je obtížné hodnotit. Obvykle je odborník/odbornice, jehož téma koresponduje s mezinárodním projektem, přizván ke spolupráci a není možnost již zasahovat do dizajnu studií. Existují i mezinárodní projekty, kde se mohou spoluautoři a spoluautorky zapojit do přípravy a podílet se na metodologii plánovaných mezinárodních výzkumů. V psychologii je obvyklé, že i tyto velké mezinárodní kolaborace nejsou zastřešovány nějakými oficiálními projekty spojenými s financováním.

8. Mezinárodní spolupráce a domácí „know-how“

i. Charakterizujte rozsah mezinárodní spolupráce, specificky se zaměřte na výsledky klasifikované jako D1 a Q1 [Grafy 2a,b].

Více než polovina produkce za dané období vznikla v mezinárodní spolupráci (504 výsledků, 52 %). Věda a výzkum je internacionální a přesahuje národní hranice, prioritou je i další internacionalizace vědy, která přináší vzájemné obohacování a inspirace. V rámci mezinárodní spolupráce vzniklo 36 studií z D1 (84 %), 125 v Q1 (79 %), 197 (58 %) v Q2. Menší počet studií vzniklo v mezinárodní spolupráci v Q3 (102, 53 %) a nejméně v Q4 (80, 29 %).

- ii. Můžete tyto výsledky nějak blíže charakterizovat? Do jaké míry lze považovat výsledky klasifikované jako D1 a Q1 za domácí „know-how? Je tento podíl podle vašeho názoru v souladu s praxí a výkony v zahraničí? Komentujte a případně vysvětlete.[viz seznam článků Priloha_3_vysledky_X.X_FORD.xlsx]**

Jak bylo zmíněno výše, výzkum má mezinárodní charakter, na významných projektech spolupracují odborníci a odbornice z různých zemí. Je proto obtížné určit domácí “know how”. Pokud budeme domácí “know how” operacionalizovat prvními autory z ČR, tak mezi 36 studii v D1 vzniklými v mezinárodní spolupráci má šest studií prvního autorka/autorku z ČR (Dechtěrenko, Graf, Bahník, Bareš, Cingl, Bauer). V D1 najdeme také sedm studií, které mají také prvního autora/autorku z ČR, ale nevznikly v mezinárodní spolupráci (všichni autoři/autorky z ČR). Ze všech studií v D1 je jedna s výhradní českou autorkou (Macháčková). V Q1 je mezi studii s mezinárodní účastí 28 studií s prvním autorem/autorkou z ČR.

II. Část – Výzkumné organizace v oboru

9. Personální velikost VO

- i. Na základě dat z RIV [Graf 11] okomentujte seznam deseti identifikovaných největších VO v oboru. Součástí komentáře může být i Vaše povědomí o tom, že některá VO pravděpodobně chybí nebo naopak přebývá.**

V grafu 11 se vyskytují všechna důležitá pracoviště, na kterých se v ČR realizuje psychologický výzkum. Jedná se především o univerzity, připravující psychology a psycholožky pro výkon profese (podle počtu výzkumníků publikujících na WoS sestupně je to MU, UK, UPOL, OSU (bakalářské studium psychologie). V grafu chybí JČU, kde je bakalářský obor psychologie a také doktorský studijní program v oboru pedagogická psychologie. V grafu se objevuje UHK, kde se nerealizuje studium oboru, psychologové a psycholožky zde působí v rámci přípravy učitelů na výkon profese (30 výzkumníků a výzkumnic publikujících ve WoS). V grafu najdeme i jedinou soukromou školu (Pražská vysoká škola psychosociálních studií, s. r. o.), kde působí 33 výzkumníků a výzkumnic publikujících ve WoS. Z institucí věnujících se výhradně výzkumu jsou zastoupeny tři instituce. Větší počet autorů a autorek publikujících ve FORDu psychologie a kognitivní vědy je v Národním ústavu duševních zdraví (151) výrazně méně výzkumníků a výzkumnic v oboru působí v Psychologickém ústavu AV ČR, v. v. i (52). Relativně početně jsou zastoupeni autoři a autorky publikující ve WoS také v Centru dopravního výzkumu, v. v. i (32). V grafu chybí VŠE, ačkoliv její pracovníci se vyskytují mezi autory publikujícími v D1 a Q1 pravděpodobně proto, že své výstupy v RIV afiliiují jinému FORDu. V grafu 11 je zastoupeno ČVUT Praha, ale chybí např. VUT Brno.

- ii. Na základě dat z RIV [Graf 11] popište, jaké podíly autorů těchto VO publikují ve WoS a uveďte, zda tyto podíly odpovídají zvyklostem v oboru. Dochází u některých VO k neobvykle nízkému nebo vysokému podílu publikací ve WoS?**

Vzhledem k neporovnatelnému typu/velikosti pracovišť je srovnání problematické. Každopádně lze poukázat na to, že nejvyšší procento autorů/autorek ve WoS mají relativně

menší instituce (Pražská vysoká škola psychosociálních studií, s. r. o a Psychologický ústav AV ČR, v. v. i.). O něco méně se publikuje ve WoS v Národním ústavu duševních zdraví 83 % a Centru dopravního výzkumu, v. v. i. (69 %). Více než polovina autorů a autorek publikuje ve WoS na MU (63 %), UHK (60 %) a UK (60 %). Polovina autorů a autorek publikuje ve WoS na UPOL (50 %) a OSU (49 %). Pracovníci a pracovnice institucí, kde se realizuje výhradně výzkum, publikují více ve WoS ve srovnání s pracovišti, kde probíhá také výuka studentů a studentek. Výjimkou je Pražská vysoká škola psychosociálních studií, s. r. o, která v publikování ve WoS dosahuje dobrých výsledků, ovšem převažují ty v Q4 (srov. bod 11).

iii. Pokud jsou údaje dostupné, uveďte na základě oborových kapacit (zdroj: Excel oborové kapacity VO), které z těchto VO se hlásí primárně k (1) aplikovanému výzkumu, (2) základnímu výzkumu, (3) mixu obojího.

Všechny univerzity uvedené v grafu 11 s výjimkou UK, která udává vyvážený základní i aplikovaný výzkum, udávají jako dominantní základní výzkum.

10. Nejvýznamnější VO z hlediska produkce nejlepších výsledků

i. Popište, které z top 10 VO jsou podle tabulek 5a a 5b v daném oboru nejvýznamnější z hlediska produkce v D1 a Q1. Tabulky 5a a 5b v první části bibliometrické zprávy vycházejí z oborové klasifikace výsledků dle zařazení časopisu ve Web of Science.

Zhodnotit, které instituce jsou v psychologii a kognitivních vědách nejvýznamnější v publikování v D1 a Q1 je na základě tabulek 5a) a 5b) obtížné, protože údaje v tabulkách jsou zkresleny vícečetnými afiliacemi autorů a autorek. Z obou tabulek je patrné, že nejvyšší zastoupení v D1 a Q1 mají dvě největší univerzity (UK a MU), avšak při podrobnější analýze konkrétních výstupů v příloze 3 zjistíme, že je to kvůli zdvojeným afiliacím, národním a mezinárodním spolupracím a společným pracovištím s jinými institucemi (např. fakultními nemocnicemi). Jako vhodné se proto jeví pro zhodnocení v oboru nejvýznamnějších institucí v D1 a Q1 zohlednit také údaj o podílu výsledků s korespondenčním autorem/autorkou v D1 a Q1. V D1 je má nejvyšší podíl s korespondenčním autorem/autorkou MU (62 %), PsÚ AV ČR (43 %) a UK spolu s NUDZ po 17 %. Jak jsem upozornila při interpretaci grafu 11 (bod 9 i), VŠE se nevyskytuje mezi významnými institucemi, ačkoliv má relativně vysoký podíl výsledků s korespondenčním autorem v D1 (14 %). V Q1 je UK na prvním místě jak podílem na oboru (38 %), tak podílem výsledků s korespondenčním autorem/autorkou (43 %). MU je na druhém místě podílem výsledků na oboru, ale podle výsledků s korespondenčním autorem/autorkou ji předčili PSÚ AV ČR (36 %) a VŠE (35 %). Národní ústav duševního zdraví produkuje sice 16 % výsledků v oboru v Q1, ale jen 12 % je s korespondenčním autorem /autorkou). Podle údajů v tabulce 3 lze vysledovat, že velké univerzity (UK a MU) nemají společné publikace, konkurují si. Ve společných projektech s oběma univerzitami spolupracují vědci a vědkyně z menších institucí.

- ii. Popište, které z top 10 VO jsou podle grafů 12a a 12b v daném oboru nejvýznamnější z hlediska produkce v D1 a Q1. Grafy 12 ve druhé části zprávy jsou založeny na oborové klasifikaci výsledků, kterou v RIV uvádějí výzkumné organizace.**

Grafy nedávají dohromady 100 %, nejsou očištěny od vícečetných afiliací a spoluprací, proto je obtížné interpretovat produkci jednotlivých pracovišť. Podle grafu 12a jsou mezi čtyřmi institucemi v D1 podle oborové klasifikace RIV MU, Národní ústav duševního zdraví, PsÚ AV ČR a UK. Přičemž první tři instituce mají přibližně stejný podíl na produkci v D1 (první 29 % a další dvě instituce 27 % a 25 %). V Q1 na prvních čtyřech místech zůstávají stejné instituce, mění se pouze jejich pořadí. Největší podíl na produkci v Q1 má MU, následuje Národní ústav duševního zdraví a UK s přibližně stejnými podíly produkce (30 %, 29 %, 28 %). Čtvrtý v pořadí je PsÚ AV ČR. Mezi významnými pracovišti jsou dvě střední/menší cílená pracoviště (NUDZ a PSU) a dvě velké univerzity, které mají mnoho příležitostí a využívají potenciálu doktorských studentů a studentek. Vzhledem k velikosti pracovišť se zdá, že úžeji zaměřené menší instituce dobře plní roli koncentrovaných expertních pracovišť produkující kvalitní výsledky, které obstály v náročné mezinárodní konkurenci.

- iii. Jsou nějaké významné rozdíly mezi závěry podle předchozích bodů i a ii? Je možné tyto rozdíly vysvětlit? (Rozdíly vznikají například tím, že některé VO přiřazují v RIV publikace oborům, které neodpovídají WoS časopisům, kde publikují.)**

Podle údajů z RIV je dominující institucí s nejvyšším podílem publikací v D1 i Q1 MU, následovaný NUDZ. V D1 má lepší produkci PsÚ AV ČR následovaný UK, v Q1 je jejich pořadí poradi. V grafu 12a se objevuje s 6 % podílu produkce UPOL, který podle WoS mezi nejvýznamnějšími institucemi nebyl, naopak VŠE měla podle WoS výraznější podíl produkce (17 %), kdežto podle RIV pouze 2 % (tím se vysvětluje, proč v grafu 11 VŠE chybí. Je to dáno pravděpodobně tím, že autoři z VŠE sice publikují v psychologických časopisech, ale do RIV nahlásí výstupy ve fordu ekonomie). Zatímco podle WoS je jak v D1, tak v Q1 podíl na oboru u UK výrazně vyšší než u jiných institucí, podle RIV jsou rozdíly mezi prvními třemi institucemi zanedbatelné. Jedním z důvodů, proč podle RIV není UK dominantní institucí v oboru psychologie a kognitivní vědy může být ten, že autory studií na pomezí lékařských věd a psychologie mohou být psychiatři a lékaři, dále také přírodovědci, etologové a ekonomové, kteří se v RIV přiřadili k jinému fordu. Interpretaci těchto rozdílů by napomohly zdrojová data výstupů podle RIV. Lze shrnout, že žádné významné rozdíly zde nelze zaznamenat.

Podle podílu článků v Q1 podle RIV se opakují čtyři výše zmíněné instituce jako v D1, s tím rozdílem, že třetí v pořadí je tentokrát UK a PsÚ AV ČR má nižší podíl na produkci Q1. V datech z WoS nefiguruje UPOL, podle RIV má 7% produkce na Q1.

11. Produktivita VO a srovnání se světem

- i. Zhodnoťte produktivitu (maximálně 10) nejvýznamnějších VO z hlediska výstupů v Q1+Q2 časopisech vzhledem k personálním kapacitám VO (zdroj: externí Excel tabulka). Uveďte, které VO v oboru mají vysokou anebo naopak nízkou produktivitu.*

Vysokou relativní publikační produktivitu při zohlednění počtu pracovníků a pracovníc má ve všech pásmech PsÚ AV ČR. Vysokou relativní publikační produktivitu má také Národní ústav duševního zdraví. Vyváženou publikační produktivitu mají MU a UK. Podobné počty psychologů jako např. PVŠPS mají např. Ostravská univerzita, Centrum dopravního výzkumu, ČVUT, UHK, ale jejich publikační výkon neodpovídá jejich personální velikosti. Za pozornost stojí i skutečnost, že žádná z nemocnic nevykazuje dostatečný počet psychologických výzkumníků a výzkumnic, aby se mezi 10 nejvýznamnějších institucí v oboru vůbec dostaly.

- ii. Pokud to je možné, popište na základě Tabulky 6 a Grafu 3, jaký je bibliometrický profil nejdůležitějších VO v oboru ve srovnání s benchmarky (svět, EU15, ČR). Dosahují či nedosahují úrovně EU15, resp. světové úrovně, případně ji převyšují?*

Porovnávat instituce v ČR, které ve sledovaném období produkuje méně než 100 výstupů s benchmarkem EU nepokládám za smysluplné.

Poděkování

Za podněty k první verzi textu děkuji především doc. PhDr. Filipovi Smolíkovi, Ph.D., DSc., jehož obsáhlé komentáře obohatily text zprávy. Za komentáře děkuji také doc. Mgr. Radovanovi Šiklovi, Ph.D., prof. PhDr. Tomášovi Urbánkovi, Ph.D., prof. PhDr. Davidu Šmahelovi, Ph.D. a doc. Ing. Danielu Münichovi, Ph.D., kterému také děkuji za možnost použít oborové zprávy graf porovnávající publikační výkon společenských věd v ČR s průměrem EU15.